

A MAGYAR KIRÁLYI FÖLDMÍVELÉSÜGYI MINISZTERIUM KIADÁSA

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: MAYER KÁROLY DR.
HELYETTES ELNÖK: BUDAY BARNA

TAGOK:

MARSCHALL FERENC DR. SZTANKOVICS JÁNOS
NÉMETH JENŐ WELLMANN OSZKAR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS-TÉR 11. SZ., II. 202.

III. ÉVFOLYAM

A. SZERZŐMŰ

32. SZÁM

OLVASD EL, ŐRIZD MEG ÉS GYŰJTSD KÖNYVTÁRBA!

A gazda teendői az őszi bekötés előtt

ÍRTA:

Dr. KUKULJEVIĆ JÓZSEF

GAZD. AKAD. TANÁR

A „RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK“

1929. évi I. és II. félévének A. és B. sorozata csinos kötésben darabonként 2 pengőért kapható

a magy. kir. Földművelésügyi Minisztérium könyvtárában
Budapest, V. ker., Kossuth Lajos-tér II. szám, földszint

Akik a fenti előadássorozatotak számonként összegyűjtötték, egész vászon

BEKÖTÉSI TÁBLÁKAT

rendelhetnek 80 fillérért, postán keresztkötéssel 1 pengőért

a „Patria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai R.-T.-nél, Budapest, IX., Üllői-út 25.

A gazda teendői az őszi bekötés előtt.

Irta: **Dr. Kukuljevič József** gazd. akad. tanár.

Az állattartónak, állattenyésztőnek mindig nagy gondot okoz az állatok őszi bekötése és azok átteleltetése, különösen akkor, ha a nyári időjárás nem volt kedvező, ha az állatok a legelőn nem szedhették össze jól magukat, ha a rétek, legelők a nagy szárazság következtében kiszültek, a takarmánynövények idő előtt elszáradtak vagy nem értek be, ha a szemestakarmány rosszul fízett s így a hosszú télre nincsen elegendő készlet.

Az időjárás szeszélyével számolva, sokan áttérnek minél több takarmánynövény termelésére, silókat építenek, csak hogy biztosítsák a kellő mennyiségű és minőségű takarmányt és az állattenyésztést akadálytalanul folytathassák. Külföldön már kisgazdaságokban is lépten-nyomon találkozunk különféle rendszerű silókkal.

Egyes helyeken szövetkezeti alapon oldották meg a takarmánytermelés és silózás kérdését s ily módon biztosítják tagjaik megfelelő téli takarmány szükségletét.

Ausztria különböző tartományaiban takarmánytermelő és értékesítő szövetkezetek működnek, amelyek megfelelő összetételű s a termelés követelményeinek megfelelő tápértékkel bíró takarmányt készítenek, annak jóságáért szavatolnak s azt a szövetkezet tagjainak mérsékelt áron bocsátják rendelkezésére. Ilyen készítmény például a Stájerországban forgalombahozott *Mikrafu* (Milchkraftfutter) nevű erőtakarmány tejelő állatok számára. De készítenek ilyent sertések, baromfiak, lovak számára is. Ilyen takarmányt etetnek egyes gazdasági intézmények, főleg a külföldön annyira elterjedt mezőgazdasági szakiskolák is. Ugyanezt az intézményt megtaláljuk Svájcban is. Ebből is láthatjuk, hogy ezekben az országokban az állatok téli takarmányozása nem okoz különösebb gondot, mert a gazdák bármikor, bármily mennyiségű és minőségű takarmányt

kaphatnak s nincsenek kiszolgáltatva a piac ingadozó árainak, nincsenek kitéve kiuzsorázásnak.

Külföldön (Ausztriában, Svájcban stb.) ugyancsak megkönnyíti az állatok téli tartását az alpesi legelők gazdag fütermése is, hiszen kedvező időjárás esetén ezekben az országokban évente ötször is kaszálnak s télire megfelelő mennyiségű kitűnő hegyiszenát halmoznak fel. Éppen e nagy szénabőségnek tulajdonítható, hogy ott abrak-takarmányt vagy egyáltalán nem, vagy csak keveset etetnek.

Németországban meg — mint ismeretes — nagyon elterjedt a zöldmezőgazdálkodás és azzal kapcsolatosan a zöldhizálás vagy legelőhizálás. Ezek a körülmények természetesen nagyon megkönnyítik a külföldi gazda, állattenyésztő és állattartó helyzetét, mert a téli takarmányozás biztosítva van. Nem is hallani ott semmiféle ily irányú panaszt.

Nálunk azonban nemcsak a téli tartás, takarmányozás okoz nagy gondot a gazdának, hanem az a körülmény is, hogy az átteleltetés a legtöbb esetben igen megviseli az állatokat, azok tavaszra rendszerint leromlanak, néha annyira, hogy csak hálni jár beléjük a lélek. Különösen feltűnő ez kiscsordák és kistenyésztők állatain, mert ott — valljuk meg őszintén — az istállóhigiénia, az istálló egészségutána is igen gyenge lábon áll. Ez pedig ugyancsak lényegesen befolyásolja az állatok átteleltését. A kistenyésztők az istálló egészségutána terén nagyon sokat vétenek s a téli istállóztatás alatt gyakran éppen az ellenkezőjét teszik annak, amit tenniük kellene. Ezért következik be aztán a termelés lényeges csökkenése, az állatok leromlása, megbetegedése, sőt hasznavehetetlenné válása, míg ha ezzel szemben az egészségügy követelményeinek figyelembevételével hajtjuk végre a teleltetést, károsodás nem érhet bennünket.

A beteleltetésnél, az őszi bekötésnél igen nagy körültekintéssel kell eljárni. Éppen úgy, mint ahogy a jó gazdaasszony arra törekszik, hogy télire ellássa magát zsírral, liszttel, gyümölcssel, fával, szénával stb., az állattartó gazdának számot kell vetnie azzal, hogy mennyi és milyen takarmánya van, hogy ki tudja-e azon teleltetni állatait, vagy biztos-e abban, hogy tud takarmányt szerezni, ha készlete nem volna elegendő s hogy nem fizet-e rá a takarmány beszerzésére. A takarmánymennyiség illetéknél mérlegelésénél természetesen figyelembe kell venni az átteleltetendő állatok létszámát is. A takarmánymennyiségnek és az átteleltetendő állatok létszámának helyes arányban kell egymással

állaniok. De, sajnos, azt látjuk, hogy sokan ezzel egyáltalán nem vagy helytelenül számolnak. A legtöbb esetben azt mondják: télen az állat úgysem dolgozik, nem jár ki, nem fejt ki munkát, nem termel, hát kevesebb, esetleg még silányabb takarmányon is meg fog élni, a fődolog az, hogy megmaradjon a létszám. Ez a leghelytelenebb gondolkodás és legtöbbször éppen ez az oka a rosszul sikerült átteleltetésnek is. Itt érkeztünk el az őszi bekötés legfontosabb pontjához, vagyis ahhoz, hogy *csak annyi állatot szabad bekötni, amennyinek a számára biztosítva van jöminőségű és elegendő mennyiségű takarmány.* Az állattól, mint élő szervezettől, hátrány nélkül nem lehet elvonni semmi szükségeset. Amit a szervezet munkája, termelése megkíván, azt feltétlenül meg kell neki adni. *Itt* nem takarékoskodhatunk.

Eltételezve a takarmányozási szempontoktól, nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy csak kifogástalan, *egészséges*, nagy ellenállóképességgel bíró, jól termelő és *jó tenyészállatokat teleltessünk át.* Tehát a jó gazda, az észszerű állattenyésztő és állattartó őszi bekötés előtt mintegy *seregszemlét* tart állatállománya felett, szigorúan mustrál és csak az igazán kifogástalan állatot tartja meg. Kiselejtezi a betegeket, gyenge szervezetűeket, a gyengén vagy egyáltalán nem termelőket, a meddőket, visszaüzekedőket, lényeges és öröklődő hibában szenvedőket, az öregeket, meghibásodott vagy tenyésztésre egyébként alkalmatlan állatokat. Az állomány megmaradt színe-javának adja aztán azt a takarmánymennyiséget is, amit a kiselejtezettek révén megtakarít. A bekötött állatokat jobban takarmányozza, ezzel biztosítja a jó kondíciót, de egyszersmind a megfelelő termelést is. A lehető leghelytelenebb eljárás az, ha a gazda minden állatot beköt és a rendelkezésére álló szűkös takarmányt egyformán osztja be, csakhogy az egész állománya megmaradjon s valahogyan, akárhogyan átteleljen.

Gyakorlati tapasztalatból tudom, hogy — különösen népies tenyészetekben — a rosszul végződött átteleltetésnek nagyon sokszor az említett körülmény a legfőbb oka. Állítsuk fel tehát szabályként azt, hogy *csak a legjobbat tartsuk meg, de azt aztán megfelelően takarmányozzuk.*

Több évtizedes állatorvosi gyakorlatom alatt nem egyszer észleltem azt, hogy állandóan istállózott állatok közt egyszer csak minden látható ok nélkül felütötte fejét egyik-másik ragadós betegség, főleg lépfene, annak ellenére, hogy az állatok nem jártak ki az istállóból

még inni sem és zöldtakarmányt sem ettek. Ilyenkor az állattartó nem talált magyarázatot, holott ennek a dolognak nagyon egyszerű a nyitja. A legtöbb helyen ugyanis elmulasztják az őszi bekötést megelőzően az *istálló alapos rendbehozását*, már pedig, ha meghagyjuk az istállóban az egyenlőtlen, gidres-gödrös, összevissza repedezett padozatot, úgy a mélyedésekben az ürülék megállapodik, bomlásnak indul s a talajba beszivárgó baktériumok, illetve azok spórái abban a nyirkos, nedves talajban kitűnő melegágyra találnak, kifejlődnek, elszaporodnak. Az állatok unalomból is szárazgatnak az alomból s azzal együtt felveszik a betegségokozó csirákat is, amelyek az állat szervezetét megfertőzik, megbetegítik, sőt elhullást is okozhatnak. Így keletkeznek, látszólag minden ok nélkül, az úgynevezett istállóbetegségek, járványok. Elősegíti a betegség kifejlődését az állatok szervezetének a téli istállózás alatt bekövetkező legyengülése is; az imént vázolt jelenségeket ugyanis rendszerint tél közepén észleljük.

Az állattartó, állattenyésztő ilyen esetben a takarmányt, a cseléd-séget, az ivóvizet, a gondozást stb. okolja. Volt olyan esetem is, mikor az állattartó pört indított a takarmánykereskedő ellen, mert az állítólag fertőzött helyről származó takarmányt adott el neki. A későbbi vizsgálat azonban kiderítette, hogy sem a takarmány nem volt fertőzött, sem a cselédség nem hurcolta be a bajt, hanem az istálló fertőzött talaja okozta a betegséget.

Bekötés előtt azonban nem elégséges a trágya kihordása, az istálló talajának felületés felásása s újból való feltöltése tiszta földdel, agyaggal vagy homokkal, hanem a feltöltést megelőzően minden nedvességet le kell vezetni, a talajt megszáritani, a ráhordott új földréteget fertőtlenítőszerrel meg kell öntözni s aztán jól ledöngölni.

Ezzel kapcsolatosan ajánlatos magát *az istállót is alaposan fertőtleníteni*, különösen akkor, ha az régi épület és sok benne a faalkatrész, mennyezet, tartóoszlop, gerenda, vályuk stb. Ilyenkor célszerű a fertőtlenítéshez olyan anyagot használni, mely a legkisebb résekbe is behatol és ott minden néven nevezendő élőcsirát megöl, tönkretesz, tehát nemcsak a baktériumokat, azok spóráit, hanem az élősködőket és azok petéit, álcáit, lárváit is. Állatorvosi gyakorlatom alatt ilyen régi, fertőzött vagy fertőzés gyanús istállóknak *klorozont* használtam, melyet mésztejjel kevertünk s felloccoltuk vele a talajt, majd permetező segítségével bepermeteztük a mennyezetet, a falakat s vályukat stb. ezután minden rést, nyílást betömtünk és *az istállót*

három napra bezártuk. A keletkező gőzök átjárták az egész istállót, behatoltak az emberi szem által meg sem látható apró résekbe, nyílásokba, repedésekbe is s megöltek ott minden csirát. Három nap múlva a jól *kiszellőztetett istállóba* bekötöttük az állatokat. A klorozon sohasem okozott kellemetlen utókövetkezményeket. A ruhaneműek, kezek, lábbeli stb. *kényesebb dolgok fertőtlenítésére magnolmeszet* használtunk, mert az nem támadta meg ezeket.

Nemcsak ragadós betegségek megelőzése szempontjából szükséges azonban az istállófertőtlenítés, hanem *termelés szempontjából* is előnyös. Ha ugyanis az állat nedves, nyirkos, gödrös istálló hepehupás földjén áll egész télen át, körmei megromlanak, esetleg rándulások, ficamodások is bekövetkezhetnek. A köröm szaruanyaga, ha állandóan nedves földön áll, megpuhul, megváltoztatja az alakját, elferdül, a szaru réseibe behatoló bomló anyagok megtámadják a szaruréteget, ennek patagyuladás, körömglyuladás, a csülkök közti részek kipállása, kifeléyesedése, nyirrothadás, patacsontsúlyedés lehet a következménye. Mindezek nagy fájdalmat okoznak az állatnak. A fájdalom miatt *csökken a termelés* (pl. a tehén kevesebb tejet ad), másrészt olyan hibás lábállások vagy eltorzulások jöhetnek létre, amik az állat értékét csökkentik. Ezenfelül a gödrös istálló padozatán felgyülemelő ürülék az istálló meleg levegőjében bomlásnak indul s az így keletkező bűzt a tej magába veszi, értéktelenné válik.

A nedves, nyirkos talajon fekvő állat nem tudja magát jól kipihenni. Szőre, bőre beszennyeződik, átnedvesedik. Az állat kénytelen több hőt termelni, hogy ellensúlyozza a párolgás következtében beálló nagyobb hővesztéséget s meg ne fázzeék. Az ilyen talajon fekvő állat könnyen megfázik, ennek következtében elvetélhet vagy bélhurutot kaphat, ami nagyon megviseli. Mindennek folyománya a lényeges termelésesökkenés. Lényegesen esökken a hizók súlygyarapodása, mert az állat ahelyett, hogy a takarmányában felvett tápanyagokat hizásra fordíthatná, abból hőt termel, hogy védekezzék a hideg és nedvesség ellen.

Az őszi bekötést megelőzően a jó gazda nemcsak fertőtleníti, hanem *teljesen rendbehozatja az istállót.* De, sajnos, a legtöbben nem gondolnak arra, hogy az állatnak az istálló ugyanannyit jelent, mint az embernek a maga megfelelő, kényelmes, világos, száraz, tiszta-levegőjű, jól szellőztetett lakása.

Az istálló nemcsak arra való, hogy megvédje az állatot az idő viszontagságai ellen, hanem arra is, hogy ott megfelelő pihenőhelyet találjon, zavartalanul termelhesse. Éppen ezért nagyon elhibázott dolog, amit faluhelyen, kiscgazdák istállóiban tapasztalunk. A gazdák ugyanis sokszor csupa gondosságból, rosszul alkalmazott óvatosságból, előrelátásból, csakhogy az állatok ne fázzanak, légvonat ne érje őket, minden ablakot gondosan becsuknak, minden rést, nyílást betömnek s még az ablak elé is függönyt akasztanak, csakhogy egy kis friss levegő ne juthasson be az istállóba.

Ez a leghelytelenebb eljárás. *Az állatnak télen levegőre, napfényre még fokozottabb mértékben van szüksége*, mert napfény nélkül nincs élet, nincs élénk anyagcsere, ennek hiányában pedig a szervezet megbetegszik.

Az *Alpokban*, bár ott jóval hosszabb, keményebb és hidegebb a tél, úgyhogy a havasokban sokszor hónapokig járhatatlanok az utak, mégis a déli órákban még a borjúkat is kihajtják itatásra a hegyekből jövő forrás vizéhez. *Ott istállóban sohasem itatnak.* Kihajtásnál, a hideg hatása alatt, az állatok élénkebbek, gyorsabban mozognak és jóízűen isszák a friss tiszta vizet. Napjainkban pedig már nem egyszer a legegyszerűbb falusi gazda istállójában is találunk ott ultraviolettsugarakat átteresztő bicella- és egyéb üveglakokat.

De talán ne menjünk messze. Hazánkban is van már nem egy nevesebb tehenészet, sertésenyészet, baromfifarm, ahol az állatokat állandóan ibolyántúli sugarakkal sugározzák be, hogy termelésüket fokozzák. A baromfiakat modern farmokban ilyen besugárzáson, illetve bicellás ablakokon kívül még mesterséges világítással is arra kényszerítik, hogy késő este és kora reggel is egyenek, hogy növekedésük gyorsabb, termelésük jobb legyen. Ezt a törekvést modern állattenyésztők még tudományos tapasztalatok alapján, megfelelő takarmányozással, mézsók és vitamin adagolásával (pl. Pekk) is elősegítik.

A betömött ablakok, rések mellett az istálló levegője állandóan párás, nedves, a csipősszagú ammóniák felhalmozódik benne és maró hatásánál fogva megtámadja a nyálkahártyákat, tüdőt, nyálkahártyagyulladásokat okoz. Különösen fiatal növendékállatokra veszélyes az ilyen szellőzetlen istálló.

Nagyon sokan, csakhogy jó meleg legyen az istálló, a trágyát sem hordják ki, hanem felhalmozzák, hogy meleget fejlesszen; figyel-

men kívül hagyják azonban, hogy ezzel nagymértékben elősegítik a rothadási és bomlási termékek, mérges gőzök és gázok fejlődését.

Mivel télen, különösen kisgazdaságokban zöldtakarmányt nem igen tudnak az állatoknak adni, a szénafélékben pedig az ásványi só és „D” vitamintartalom csekély, az ésszerű téli tartás egyik lényeges feltétele, hogy ezeket, *a szervezetre nézve nélkülözhetetlen tápanyagokat mesterséges úton pótoljuk*. Adagoljunk tehát szükség szerint szénsavas vagy foszforsavas meszet (Hizan, Futor) és vitamint tartalmazó készítményeket (Pekk), hogy ezzel biztosítsuk az állatok anyagcsereforgalmának szabályszerű lefolyását. Ezek a szerek különben a betegségek következtében legyengült szervezet megerősítésére, talpraállítására is alkalmasak. Az ásványi sók és „D” vitamin hiányában ellenben az állatok, különösen a fejlődésben lévő növendékek, a hosszú téli istállóztatás alatt mindenféle csontbetegséget kaphatnak.

Végül még megemlítem, hogy bekötés előtt az állatokat arra elő kell készíteni és bizonyos *átmenet szükséges a téli és nyári takarmányozás közt*, hogy emésztési zavarok ne lépjenek fel. Ez nem lekicsinylendő feladat és munka. Enélkül megfelelő teletetésről nem beszélhetünk és olyan károsodásnak tesszük ki magunkat, amit pótolni már nem igen lehet. Ezért végezze minden jó gazda és állattartó vagy állattenyésztő a a beteleltetést, őszi bekötést körültekintéssel, gondosan, hogy az állatoknak egészséget, magának megfelelő hasznot biztosítson.

